

Faktablad

Enheten för forskning och innovation

Publikationsnummer MSB2513 – december 2024

Komplexa förutsättningar för det nya civila försvaret

Hur påverkar samhällsförändringar av olika slag möjligheterna att utveckla ett modernt civilt försvar? Genom att studera centrala förändringsprocesser på medborgarnivå, förvaltningsnivå och internationell nivå utvecklar det här projektet ny kunskap om det svenska civila försvarets förutsättningar.

Inledning

Det här projektet syftar till att utveckla ny kunskap om och bättre förståelse för samhällets förutsättningar att utveckla, stärka och inrikta det civila försvaret. Förändringsprocesser på olika områden ger nya och komplexa förutsättningar för det offentliga att utforma och styra ett ändamålsenligt civilt försvar. Genom att bättre förstå implikationerna av dessa förändringar ökar möjligheterna att nå uppställda mål för det civila försvaret.

Analys av samhällsförändringar

Projektet har syftat till ökad medvetenhet och förståelse bland politiker, tjänstemän och forskare vad gäller förutsättningarna för utformningen av det civila försvaret. Projektet fokuserar på hur förutsättningarna för det civila försvaret påverkas av förändringsprocesser i samhället på tre nivåer:

- Medborgarnivån aktualiserar frågor om politikens legitimitet, samhällssammanhållning och förtroende för samhällsaktörer av olika slag. I projektet undersöks bland annat allmänhetens uppfattningar om samhällshot och ansvarsförhållanden inom området civilt försvar liksom graden av förtroende för offentliga och privata aktörers beredskap. En delstudie inom projektet studerar uppfattningar om olika aktörers hantering av coronapandemin och vad den innebär för förtroendet för framtida civil beredskap. Även frågan om samhällskommunikation om kris och krig behandlas i denna del. Här finns också ett delprojekt som knyter an till den internationella delen av projektet (se nedan) och

Kort om projektet

Titel

Nytt vin i nya läglar: Om förutsättningarna för ett modernt civilt försvar

Organisation

Docent Rikard Bengtsson
(projektledare)
Statsvetenskapliga institutionen
Lunds universitet
rikard.bengtsson@svet.lu.se

Professor Douglas Brommesson
(forskare)
Statsvetenskapliga institutionen
Linnéuniversitetet
douglas.brommesson@lnu.se

Jana Wrangle (doktorand)
Statsvetenskapliga institutionen
Lunds universitet
jana.wrangle@svet.lu.se

Projekttid

Juli 2018 – mars 2024

fokuserar på den nordiska allmänhetens förtroende för det egna landets civila beredskap liksom syn på internationellt (nordiskt och europeiskt) samarbete inom området civil försvar.

- Förvaltningsnivån fokuserar på frågor om organisation och styrning av det civila försvaret utifrån processer som decentralisering och privatisering. I denna del undersöks bland annat styrningsutmaningar inom det civila försvarets område utifrån erfarenheterna av coronapandemin. Ett annat huvudtema rör hur ansvariga politiker och tjänstemän på kommunal nivå – det civila försvarets genomförare – uppfattar styrningsförhållanden samt kommunikation och förväntningar från central nivå vad gäller genomförandet av det civila försvaret på lokal nivå. Ytterligare ett område av intresse handlar om svenska myndighetsföreträdares förståelse av begreppet civilt försvar.
- Den internationella nivån tar sin utgångspunkt i frågan om hur det omgivande politiska sammanhang som Sverige är del av påverkar förutsättningarna att utforma det nya civila försvaret. Projektet studerar bland annat framväxten av och karaktären på det nordiska säkerhets- och försvarssamarbetet, graden av samsyn av totalförsvaret och regionalt samarbete bland de nordisk-baltiska länderna, Sveriges interaktion med NATO innan medlemskapet och EU:s diskurs kring totalförsvaret utifrån begreppet strategisk autonomi.

Resultat

På medborgarnivå visar forskningsresultaten att det finns en betydande variation allmänhetens grad av förtroende för olika aktörers civila beredskap liksom i synen på vem som har ansvar för densamma. Bland relevanta faktorer som förklarar variationen återfinns kön, inkomst och politisk orientering.

Även i frågan om den nordiska allmänhetens syn på civil beredskap och samarbete kan observeras en betydande variation, dels i uppfattningar om ansvarsförhållanden (som reflekterar en totalförsvarsidé i Sverige och Finland), dels vad gäller efterfrågan på samarbete (där nordiskt samarbete föredras framför europeiskt i samtliga länder utom Danmark).

I förvaltningsdelen av projektet är ett framträdande resultat att lokala tjänstemän och politiker upplever en otydlighet dels vad gäller ansvarsfördelningen för det civila försvaret, dels vad gäller den centrala statsnivåns krav och förväntningar på vad genomförande av civilt försvar egentligen innefattar. Här märks också att svenska myndighetsföreträdare liksom kommunala tjänstemän och politiker har olika och oklara uppfattningar om innebörden av begreppet civilt försvar. Slutsatsen är att det finns svaga förutsättningar för ett effektivt genomförande av det civila försvaret och ett stort behov av tydligare kommunikation.

I den internationella delen av projektet kan bland annat konstateras att i den nordisk-baltiska kretsen finns på tjänstemannanivå en efterfrågan på fördjupat samarbete inom totalförsvarsområdet men det föreligger begränsad gemensam säkerhetskultur att bygga på; snarare är det en gruppering bestående av Sverige, Norge och Finland som utgör kärnan i det regionala sammanhanget. En annan delstudie visar att interaktion med NATO innan medlemskapet varit begränsad utifrån perspektivet socialisering av svenska beslutsfattare.

Projektupplägg

Projektet baseras på en mångfald arbetsmetoder (litteraturstudier, dokumentanalys, intervjuer, enkät- och opinionsundersökningar). Målgrupperna för den aktuella forskningen utgörs av politiker och tjänstemän på central, regional och lokal nivå samt forskarsamhället. Projektets konkreta leveranser utgörs av en uppsättning akademiska artiklar i internationella tidskrifter, en doktorsavhandling*, vetenskapliga rapporter, policy briefs samt en rad presentationer för myndigheter, kommuner, regioner och universitet.

*Avhandlingen är en sammanläggningsavhandling inom den internationella delen av projektet. Planerad disputation maj 2025.